

Katarzyna Karpińska-Szaj
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
<https://orcid.org/0000-0001-8735-4466>
kataszaj@amu.edu.pl

MARIOLA JAWORSKA

**NAUCZANIE I UCZENIE SIĘ JĘZYKÓW OBCYCH
MŁODZIEŻY Z DYSLEKSJĄ**

Kraków: Impuls, 2018, 406 s.

Keywords: teaching foreign languages, individualization of teaching, learning autonomy, special educational needs, dyslexia

Słowa kluczowe: nauczanie języków obcych, indywidualizacja nauczania, autonomia uczenia się, specjalne potrzeby edukacyjne, dysleksja

Monografia „Nauczanie i uczenie się języków obcych młodzieży z dysleksją” autorstwa dr hab. Marioli Jaworskiej, wydana w 2018 roku w Oficynie Wydawniczej Impuls dotyczy kształcenia językowego uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w środowisku szkół ogólnodostępnych. Autorka poświęca swą refleksję młodzieży z dysleksją – zagadnieniu bardzo wrażliwemu edukacyjnie, gdyż niedającym się podporządkować żadnym z góry ustalonym sposobom, czy wypracowanym modelom uczenia się/nauczania. Jest to także zagadnienie wrażliwe społecznie, z definicji obarczone koniecznością dbałości o wyważony, jak najbardziej zbiektywizowany przekaz.

Książka przeznaczona jest przede wszystkim dla nauczycieli, choć jej wymiar naukowy oraz cenne podsumowanie dotychczasowych refleksji na ten temat są nie do przecenienia w szerszej, praktyczno-teoretycznej perspektywie. Podstawowym celem kształcenia do zawodu nauczyciela języków obcych

i/lub doskonalenia umiejętności dydaktycznych obecnej kadry nauczycielskiej jest wyposażenie uczniów w kompetencje ogólne i komunikacyjne, które nie tylko zaowocują znajomością języków obcych, ale przyczynią się do samorealizacji, przygotowują ich do rozwijania własnego potencjału przez całe życie. Wyjątkowość, specjalne, zawsze indywidualne potrzeby ucznia z dysleksją sprawiają, że niezbędna jest w jego kształceniu indywidualizacja – zasada, według której pracuje się z uczniem, nie tylko mając na uwadze kompensowanie niedoborów, ale przede wszystkim diagnozę i sposoby nauczania dla jego językowego i poznawczego rozwoju. Książka dr hab. Marioli Jaworskiej doskonale wpisuje się w diagnozę i działania dla rozwoju właśnie, co czyni z niej lekturę nie tylko wartościową pod względem organizacji dydaktyki nauczania, ale także (a właściwie przede wszystkim) obiecującą w perspektywie humanistycznej, skoncentrowanej na osobie-podmiocie, jego wyjątkowości i niepowtarzalności.

Dr hab. Mariola Jaworska poświęciła swoją pracę młodzieży – grupie, która, choć jest bardzo heterogeniczna, przejawia charakterystyczne dla burzliwego okresu dojrzewania cechy: wrażliwość, potrzebę akceptacji, poszukiwanie własnej tożsamości. Ten bardzo zwięzły, ale jednocześnie złożony portret nastolatka przekłada się na postrzeganie jego funkcjonowania w szkole, w tym na lekcji języka obcego. Wyzwaniem dla środowiska szkolnego staje się więc umiejętne wdrażanie zasady indywidualizacji, która obejmuje nie tylko sam proces nauczania języka obcego, ale także rozwijanie kompetencji uczenia się poprzez zmierzanie do systematycznej, zakrojonej na miarę ucznia, autonomizacji. Dr hab. Mariola Jaworska pojmuje ją jako stopniowe odkrywanie i uświadamianie sobie własnych możliwości i uwarunkowań w celu rozwijania osobistej kompetencji komunikacyjnej w języku obcym. Kompetencja ta jest o tyle szczególna, że na jej kształtowanie wpływa też specyfika dysleksji – trudności edukacyjnej, implikującej rozważną i świadomą organizację nauczania/uczenia się. Ten właśnie wątek jest najbardziej nowatorski w książce „Nauczanie i uczenie się języków obcych młodzieży z dysleksją”.

Na książkę składają się cztery rozdziały, z których trzy pierwsze mają charakter teoretyczny, a w czwartym przedstawiono wyniki badań własnych. Do pracy dołączona jest bogata bibliografia przedmiotu i załączniki dokumentujące przeprowadzone badanie-observacje.

Autorka rozpoczyna swoje rozważania od podsumowania stanu badań dotyczących kształcenia językowego młodzieży z dysleksją rozwojową. Omówione są też cechy charakterystyczne wybranej grupy wiekowej w kontekście ich wpływu na przebieg nauki języka obcego. Analizie poddano także uwarunkowania edukacji językowej uczniów z dysleksją, obejmujące kontekst europejski oraz prawodawstwo polskie w zakresie diagnozy (co ważne, w tym zakresie,

uwzględniona została także rola poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego) oraz perspektyw nauczania języków.

Rozdział drugi poświęcony jest indywidualizacji nauczania języków obcych uczniów z dysleksją rozwojową. Specjalne potrzeby edukacyjne zostały omówione w kontekście różnic indywidualnych wobec wyzwań edukacji włączającej (inkluzji). Autorka prześledziła także stan realizacji zasady indywidualizacji w kształceniu instytucjonalnym w Polsce, szczególną rolę przypisując nauczycielom. W tej części niewątpliwie istotnym wątkiem jest ukazanie dydaktycznych aspektów nauczania języków obcych młodzieży z dysleksją: wybór języka obcego, różnicowanie dydaktyczne, ocenianie.

W rozdziale trzecim, nauczanie języków obcych uczniów z dysleksją rozpatrywane jest w kontekście autonomizacji uczenia się. Autorka dyskutuje ten proces, oceniając przydatność dla wybranego kontekstu znanych w literaturze glotodydaktycznej pojęć *autonomii*, *półautonomii* i *autonomizacji*. Podkreśla wartość metapoznania w doskonaleniu sposobów uczenia się i wskazuje, że najistotniejszym aspektem i jednocześnie warunkiem w proponowanym podejściu dydaktycznym jest nauczanie otwarte. Za szczególnie ważne i skuteczne uznała wprowadzanie działań stymulujących do przejmowania odpowiedzialności za własny rozwój. Działania te skupiają się na systematycznym i świadomym rozwijaniu kompetencji uczenia się poprzez odpowiednie, zakrojone na własne potrzeby plany, cele i sposoby uczenia się (strategie) oraz umiejętność samooceny mocnych i słabych stron. Dla mnie jako czytelnika nie do końca jest jednak jasne czy autonomizacja jest celem zindywidualizowanego nauczania, czy jest jego środkiem, elementem, a może warunkiem... Jakkolwiek byłaby odpowiedź na to pytanie, z pewnością istotne jest zwrócenie uwagi na powiązanie kształtowania postaw autonomicznych ucznia z celami indywidualizacji nauczania.

W zamierzeniu Autorki, celem rozdziału czwartego jest przedstawienie badań własnych, które mają służyć dostarczeniu danych empirycznych w zakresie przedmiotu rozważań, a także weryfikacji założeń dydaktyczno-pedagogicznych zawartych w rozdziałach teoretycznych. Głównym założeniem badań prowadzonych w ramach metodologii studium przypadku było wykazanie możliwości i sposobów indywidualizacji nauczania języka obcego. Autorka stara się zrealizować swoje zamierzenie poprzez sporządzenie indywidualnych profili uczenia się języków obcych uczniów z dysleksją, określając warunki diagnozy przydatnej do skutecznej organizacji procesu nauczania/uczenia się języków obcych. Proponuje zatem procedurę oraz narzędzia diagnostyczne i prognostyczne przydatne w indywidualizacji kształcenia językowego zarówno w celu prowadzenia kształcenia (co jest istotne dla nauczyciela), jak i znaczące dla rozwijania autonomii uczenia się (istotne dla ucznia, na co zwróciłam już wyżej uwagę). Poszczególne studia przypadków mają być w moim mniemaniu

Autorki przyczynkiem do ukazania specyfiki procesu uczenia się/nauczania języków obcych przez młodzież z dysleksją, choć w moim odbiorze są raczej próbą zilustrowania założonych warunków indywidualizacji nauczania. Nie jest to bynajmniej wadą pracy. Przeciwnie, czytelnik znajduje w książce wiele cennych informacji na temat wyróżnionej w tytułach kolejnych części problematyki: specyfiki dysleksji i portretu młodzieży z dysleksją, indywidualizacji nauczania, autonomizacji uczenia się i wreszcie wyróżnienia indywidualnych profili uczniów z dysleksją w kontekście nauki języka obcego. Publikacja adresowana jest do szerokiego odbiorcy. Książka „Nauczanie i uczenie się języków obcych młodzieży z dysleksją” autorstwa dr hab. Marioli Jaworskiej jest bez wątpienia bardzo cenną, nowatorską pozycją naukową o przydatnym nachyleniu praktycznym promującym jednocześnie nauczanie języków obcych w szkolnej inkluzji.

BIBLIOGRAFIA

Jaworska M. (2018), *Nauczanie i uczenie się języków obcych młodzieży z dysleksją*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Implus.